

СВЯТКУВАННЯ 60-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ БОГДАНА ЛЕПКОГО В ГАЛИЧИНІ

(на основі фондів музею Б. Лепкого в м. Бережани)

У статті висвітлюється відзначення 60-річного ювілею Б. Лепкого в Галичині. Детальніше розглянуто урочисті заходи у Бережанах, Рогатині, Львові, Коломиї, Івано-Франківську.

Ключові слова: Богдан Лепкий, ювілей, академія, афіша, вітальна адреса, альбом, вілла «Богданівка».

Богдан Лепкий (1872–1941 рр.) – поет, прозаїк і публіцист, критик і літературознавець, видавець-текстолог, талановитий перекладач творів західноєвропейської та російської літератур, художник, педагог, професор Ягеллонського університету, сенатор польського сейму. За 69 років життя Б. Лепкий видав 77 власних книг і 62 томи творів українських письменників. Світове визнання йому принесли історична епопея «Мазепа», повісті «Сотниківна», «Вадим», «Каяла», оповідання «Орли», пісня «Видиш, брате мій...» та ін. В його творчій спадщині десятки збірок поезії та оповідань, літературознавчих досліджень, перекладів. Він багато зробив для популяризації та визнання української літератури й культури в Польщі та світі як своїми художніми перекладами і літературною творчістю, так і виступами у пресі, видавничою та редакторською діяльністю. Пошанований за життя, Б. Лепкий належить до тих представників українського письменства, творча спадщина яких з ідеологічних міркувань була штучно вилучена з культурно-мистецького обігу на радянських теренах. Ситуація кардинально змінилася у добу національного відродження: ім'я Б. Лепкого та його твори прийшли до сучасного читача. Завдяки зусиллям ентузіастів, добродійству багаторічного куратора архіву письменника д-ра Р. Смика, у Бережанах у приміщенні міської ратуші 27 серпня 1995 р. відкрився музей Богдана Лепкого, де у шести експозиційних залах зібрані численні експонати про життєвий та творчий шлях письменника.

Окрема група експонатів присвячена 60-річчю митця, яке припало на 4 листопада 1932 р. З цієї нагоди українська громадськість Галичини влаштувала різноманітні урочисті заходи на пошану ювіляра. Почин святкуванням подав Краків, де Б. Лепкий у той час проживав і працював викладачем в Ягеллонському університеті. Не могли оминати ювілей славного земляка й на рідній землі. Ціла низка галицьких міст і містечок пошанували відомого українського письменника проведенням урочистих академій та концертів.

У м. Бережанах з нагоди 60-річчя від дня народження Б. Лепкого було створено спеціальний ювілейний комітет, до якого ввійшли представники всіх українських товариств міста [13]. Його очолив о. проф. Василь Дубицький, «товариш молодих літ» митця. Члени комітету доклали чимало зусиль, щоб всі ювілейні заходи пройшли на належному рівні. Згодом у львівській газеті «Новий час» Петро Сагайдачний писав з цього приводу: «20-те грудня 1932 р. надовго залишиться в пам'яті. Це вперше Бережанщина здобулась вітати за життя свого поета і письменника» [1].

В експозиції третього залу Обласного комунального музею Б. Лепкого в м. Бережанах зберігається оригінальна афіша «В 60-ті роковини уродин українського письменника й поета, професора Богдана Лепкого», якою запрошували «всіх приятелів, товаришів і прихильників таланту Достойного Ювілята» на свято [12]. З афіші довідуємось, що святкова програма була розписана на весь день і складалася з чотирьох частин. Спершу відбулось Богослужіння в церкві Святої Трійці м. Бережани, на якому був присутній ювіляр з дружиною та дітьми. І урочиста служба, і саме перебування у стінах храму, пам'ятного з дитинства, очевидно, не могли не зворушити письменника. З дитинства Б. Лепкий був залучений до церковно-релігійного життя. В період учнівства у Бережанській гімназії ходив до церкви на щоденні ранішні Богослужіння, які відправляв для гімназистів катехит о. Михайло Сошевицький. Поспіхом, без запинки відчитував з аркуша свої «гріхи» на сповіді, щоб швидше висповідатись та їхати на свята додому. Будучи молодим суплентом (помічником вчителя. – Н. С.) цієї ж гімназії, слухав відправи вже разом зі своїми учнями. Дідусь, о. Михайло Глібовицький, був бережанським деканом, «Чи в його сивій голові промай-

нула тоді хоч на мент думка, що на цьому місці колись, по літах, відправлятиметься Богослужіння на свято його внука?» [1].

Урочини розпочалися о 12 годині академією «для селянства і шкільної молоді» у залі «Надії», стіни якого були прикрашені «фесто-нами зі смерекових гілок із жовтими та синіми стрічками, а на них прикріплені великі жовті написи заголовків найвідоміших творів письменника» [1]. Крім гарної концертної програми було вітання від мешканців с. Жукова. Громадянин Недільський зачитав грамоту, якою Громадська Рада села на своєму засіданні 2 грудня 1932 р., «виконуючи бажання і волю усіх громадян, іменувала Ювіляра Почесним Громадянином Жукова», а вулицю, «що йде від кооперативи «Єдність» у напрямі церкви, на вічні часи назвала Його Іменем». На жаль, до нашого часу цей документ не зберігся, лише зі слів кореспондента часопису «Новий час» довідуємося, що грамота була друкована золотими буквами «на розкішному» блакитному папері, водночас її прикрашала «на жовто-блакитному шнурі громадська печать, витиснена на воску» [1]. Також у фондах музею Б. Лепкого зберігається копія вітальної листівки від колишнього пароха с. Жукова о. Івана Заверухи, у якій вміщено велику «Пісню-привітання Ювілятові» [19].

У вечірній програмі дублювалися ті ж художні номери, що й у ранішній, «розбавлені» вітаннями від різних українських установ міста. Відкрив вечір о. професор В. Дубицький, який від імені бережанців вручив Б. Лепкому «замість золота та дорогих каменів, що їх повинно сьогодні принести в дарі Ювілятові, вдячне українське суспільство ... пропам'ятну книгу-альбом» [1]. Шкіряну оправу для нього виготовила «переплетня» Наукового товариства ім. Шевченка у Львові, вишитий футляр – Союз українок Бережан, сторінки альбому розмальовував рослинним та геометричним орнаментами учень гімназії Аполлінарій Осадца, в майбутньому відомий архітектор у США. Альбом був наповнений фотографіями зі сіл Поручина, Жукова, Краснопуці, Раю та міста Бережани [11]. «Цей альбом стане йому (Б. Лепкому. – Н. С.) пам'яткою усього радісного й ясного у його житті. З його сторінок спливатиме на ювіляра вічний подих рідних піль та буде нерозривним зв'язком на чужині», – писав Петро Сагайдачний [1]. Цей дарунок Б. Лепкий зберігав з особливим трепетом, тому він у доброму ста-

ні дійшов до нашого часу. Нині його можна побачити в експозиції третього залу музею письменника [11], як і оригінальне фото, зроблене у залі «Надії» одразу після завершення концерту [14].

Вечір прикрасили своїм співом хори «Боян» та місцевої гімназії, у яких свого часу співав сам іменинник, а також хор дітей від Товариства «Рідна школа», останні виголосили віршоване привітання. Запамятував Б. Лепкому виступ мішаного хору з Краснопуці, «з цього мальовничого закутка бережанської землі, де колись молодий поет черпав перше натхнення» [1]. Згодом у листі до громадського діяча о. Йосипа Скрутеня митець писав: «Диво та й годі! Аж відрадніше стало, як почув псалми Бортнянського, так мистецьки виведені» [2, с. 475]. На завершення концерту виступив сам ювіляр із вдячною промовою, після якої всі присутні виконали національний гімн «Ще не вмерла Україна». Свій репортаж зі свята Петро Сагайдачний закінчив такими словами: «І в гомін святочної тиші падали Його слова-перлини, ... що наче ясні проміння розвівали тьму наших чорних буднів та вказували шлях у майбутнє. Промовив – і пішов берегти цього шляху. Будувати гать, щоб «не залляла нас ворожа філя». Щоб шляхом цим скоріше дійшли ми до мети» [1].

На «комерсі» в залі Товариства «Українська Бесіда» промовляли о. декан Бачинський, д-р Троян, професор Крип'якевич, пос. Яворський та ін. [1]. В експозиції п'ятого залу музею Б. Лепкого зберігається вітальна адреса від Івана Поплавського – це велика саморобна складна листівка, переплетена синьо-жовтим шнуром з китицями. В середині листівки, на одній стороні золотою фарбою написано текст вірша Б. Лепкого «Не хиляйте вділ прапора», а, на зворотній, в обрамленні рослинного орнаменту, – слова-побажання від «товариша молодих літ» та його фото [17].

З іншої афіші в третій експозиційній залі музею письменника дізнаємось про те, що наступне свято на честь Богдана Лепкого відбувалося в Рогатині 22 грудня 1932 р. [16]. Організаторами урочистостей виступили «Рідна школа» та філія «Учительської громади» Рогатина. Концерту передувала надзвичайно цінна виставка оригінальних листів та автографів багатьох українських письменників і діячів, серед яких були й рукописи ювіляра. Часопис «Діло» повідомляв про цей захід: «Відвідайте

виставу численно, бо рідко коли в житті трапляється нагода бачити власноручні письма наших поетів і письменників» [3]. На святкових заходах був присутній Б. Лепкий з дружиною та дітьми, а також «прибуло з провінції стільки гостей, що мала саля... не могла всіх змістити й не одному довелося стояти на коридорі або відійти з нічим» [3].

У своїх вдячних промовах після концерту та вечері Б. Лепкий наголосив на тому, що його твори, перш за все, орієнтовані на молоде покоління, що в них він хотів «показати молоді й цілому народові шлях творчого патріотизму й любови до рідної землі, що її полюбив від перших літ свого дитинства» [3]. Також письменник підкреслив, що Рогатинщина є йому дуже дорогою. «Від ранніх літ донині він з нею тісно зв'язаний і тому дуже йому мило, що Рогатинщина влаштувала йому свято зараз по Бережанщині» [3].

У Бережанах та Рогатині був сформований «Комітет ювілейного дару для Б. Лепкого», за ініціативою якого було зібрано «народні» кошти на будівництво в курортному селищі Черче (нині Рогатинський р-н, Івано-Франківської обл.) будинку для письменника, названого на його честь «Богданівка». Саме ця «вілла» стала улюбленим місцем літнього відпочинку митця, а також одним із центрів культурно-громадського життя галицьких українців того часу.

Наступною у черзі на пошанування Б. Лепкого була Коломия. 15 січня 1933 р. стараннями Союзу Української Поступової молоді ім. М. Драгоманова «Каменярі» в приміщенні Народного дому відбулася святкова академія [10]. Із замітки у газеті «Новий час» довідуємося, що до програми свята, зокрема, ввійшли: вступне слово, яке виголосив д-р А. Чайковський, хорове виконання народних пісень, декламації поетичних та прозових творів Б. Лепкого, а також відчит реферату «Шляхи поетичної творчості Богдана Лепкого», який виголосив Д. Корбутяк. Свято пройшло з великим успіхом, зала Народного дому була переповнена глядачами [10]. І хоч сам ювіляр на свято прибути не зміг, організатори знайшли нагоду передати йому дарунки та вітальні адреси, зокрема від учениць гімназії «Рідної школи». Ця вітальна адреса зберігається у фондах музею Б. Лепкого в м. Бережани [18].

15 лютого 1933 р. святкування проходили у Львові. О 12 годині в залі театру «Ріжнородностей» стараннями Товариства українських

письменників і журналістів ім. І. Франка розпочалася святкова академія. На відкритті ювілейного заходу з промовою виступив голова Товариства редактор В. Мудрий. Він зазначив, що «метою цього свята – спільно з великим письменником пережити кілька хвилин, підбадьорити його в його побуті на чужині...» [4]. Згодом хор «Сурма» виконав пісню на слова Б. Лепкого «Не хиляйте вділ прапора», якою розпочав концертну частину академії. Окрім хору, виступили оперні співаки Марія Сокіл та Михайло Голинський, «рецитатор» Юліан Генік-Березовський (декламатор вперше виступив перед львівською публікою. – Н. С.), член «Молодої Музи» Василь Пачовський виголосив реферат, у якому «порушив численні проблеми української історії і літератури, підкреслюючи творчі мотиви літературної діяльності Богдана Лепкого і спиняючися довше на «Молодій Музі»» [4]. У другій половині дня відбулися загальні збори Товариства письменників і журналістів ім. І. Франка. Із повідомлень у львівських газетах «Новий час», «Діло» дізнаємося, що головою Товариства вдруге обрано Б. Лепкого. [4]. На завершення святкувань відбулася товариська вечера з членами Товариства українських письменників і журналістів, «Молодої Музи» та учасниками концерту в кав'ярні «Уніон» [9].

Далі хвилю святкувань підхопив м. Станіславів. 18 березня 1933 р. з ініціативи «Молодої громади» та старанням усіх українських культурно-освітніх товариств міста відбувся концерт на честь 60-річчя від дня народження Б. Лепкого [5]. Про велелюдність заходу повідомляв часопис «Діло»: «...театральна саля українського «Сокола», яка має 460 місць, мусіла помістити понад 1000 осіб, що виповнили битком салю» [5]. Реферат про творчість письменника виголосив Юліан Чайківський. Велике захоплення в публіки викликали музичні номери у виконанні львівських гостей (М. Сокіл, М. Голинський) та декламації Ю. Геніка-Березовського. Тоді як хор станіславівського «Бояна» спеціально з нагоди ювілею виконав музичну композицію, написану професором О. Залеським до вірша Б. Лепкого «Осінь». Окрему частину концерту склала інсценізація циклу «НоктюРН» Б. Лепкого у виконанні аматорів театру ім. І. Тобілевича. На завершення дійства д-р Ю. Олесницький від імені громадян Станіслава вручив ювілярові «Срібний вінець, на кожному листку якого були вигравірувані всі укра-

їнські товариства міста» [5]. Подальша доля цього дарунка, на жаль, невідома. Зворушений такою увагою та шанобою, Б. Лепкий у вдячній промові обіцяв приїхати на прем'єру вистави «Мотря», яку готував театр ім. І. Тобілевича.

Цікавим є той факт, що редакція газети «Новий час» на хвилі святкування 60-річчя від дня народження Б. Лепкого підняла питання щодо встановлення щорічної літературної премії для українських письменників за творчість загалом або за окремих творів. На думку редакції, цим повинно було зайнятися Товариство українських письменників і журналістів ім. І. Франка, а першим лауреатом мав би стати Б. Лепкий, «бо здається, що нашого ювілята, одного з найплідніших наших письменників вшануємо найкраще, коли з нагоди його ювілею створимо літературну нагороду. Ставимо справу конкретно: створім річну літературну нагороду в висоті 2500 зл., які кожного року складатимуть наші видавництва і фінансові установи. Щоб це було ще конкретніше, видавництва «Новий час» і «Народна справа» призначають на ту ціль по 100 зл., а видавництво «Дзвіночка» 50 зл., разом 250 зл. річно, себто 10 проц. пропонованої нагороди. Хай це буде початок до створення нашої першої літературної нагороди» [6]. На жаль, цей задум залишився нереалізованим, а Б. Лепкий так і не був удостоєний першої української літературної премії.

Чимало газет і журналів у «ювілейний» 1932 р. надрукували свої публікації на «лепківську» тему. Це були не лише репортажі та повідомлення про святкування, а й цілі сторінки чи розділи, присвячені творчості Б. Лепкого. У фондах музею письменника зберігається невелика підшивка гумористичного журналу «Зиз» [20]. Обкладинка номера за 1 грудня 1932 р. приурочена саме ювілею Б. Лепкого. На ній карикатурист Едвард Козак зобразив письменника на високому троні, в підніжжі якого сидить «посол з краю» з незвичним дарунком – із його портфеля вилазять різноманітні «кризи» (партій, поглядів, кооперації тощо), а ювіляр від їхнього «духу» закриває пальцями свого носа [7]. Редакція літературно-наукового журналу «Дзвони» присвятила творчості Б. Лепкого окреме число за лютий 1933 р. з такою «дидикацією»: «Щоби в 60-ліття життя віддати шану й честь великому поетові Української Землі та щоби його ві-

щими словами покріпити на душі Українське Громадянство серед сучасних невідрадних обставин, отсе число Богданові Лепкому присвячує редакція» [8].

Таким чином, українська громадськість Галичини в 1932 р. зуміла гідно відзначити 60-річчя від дня народження Богдана Лепкого, свого улюбленого письменника, влаштувавши йому справді триумфальний похід рідною землею. Низка урочистих заходів була організована у Бережанах, Рогатині, Львові, Коломиї, Івано-Франківську, на сторінках журналів та газет регіону були розміщені вітальні адреси та публікації, присвячені висвітленню біографії видатного письменника тощо. Більшість матеріалів, пов'язаних із святкуванням 60-річчя від дня народження Б. Лепкого, зберігається у фондах Бережанського краєзнавчого музею. Вони представляють собою цінний предмет для подальшого вивчення й систематизації науковцями в контексті дослідження творчої спадщини письменника, його участі в громадсько-політичному й культурному житті Східної Галичини.

Список використаних джерел

1. Сагайдачний Петро. Ювілей Богдана Лепкого //П. Сагайдачний //Новий час. –1932. – 31 грудня.
2. Журавлі повертаються...: З епістолярної спадщини Б. Лепкого / Упор. В. Качкан. – Львів: Фенікс, 2001. – 920 с.
3. Свято Лепкого в Рогатині //Діло. –1932. – 29 грудня.
4. Академія в честь Богдана Лепкого //Діло –1933. – 19 лютого.
5. Ю. Е. О. Ювілей Богдана Лепкого у Станиславові //Ю.Е.О. //Діло. – 1933. – 22 березня.
6. Літературна нагорода для Богдана Лепкого //Новий час. –1933. – 20 березня.
7. Зиз. – 1932. – 1 грудня. //Обласний комунальний музей Богдана Лепкого в Бережанах (далі – ОКМБЛБ). – Основний фонд (далі – ОФ), – інв. № 1164-205 Рк.
8. Дзвони – 1933. – Ч. 2. //ОКМБЛБ. – ОФ.
9. У гурті «Молодої Музи» (Святочна вечеря з нагоди ювілею Лепкого) //Діло. –1933. – 18 лютого.
10. Ювілей Богдана Лепкого //Новий час. –1933. – 3 лютого.
11. Альбом «На спомин Богданові Лепкому бережанці» (Бережани, 1932 р.) // ОКМБЛБ. – ОФ.

12. Афіша «В 60 роковини уродин українського письменника й поета, професора Богдана Лепкого» (Бережани, 20 грудня 1932 р.) //ОКМБЛБ. – ОФ. – Арк. нумер.
13. Фото з підписом «Ювілейний комітет для вшанування 60-річчя від дня народження Б. Лепкого» [фотокопія] //ОКМБЛБ. – ОФ.
14. Фото з підписом «Після концерту на честь 60-річчя від дня народження Б. Лепкого. Бережани, 20 грудня 1932 р.» //ОКМБЛБ. – ОФ.
15. Різьблена шкатулка (дарунок Союзу українок м. Коломия з нагоди 60-річчя Б. Лепкого) //ОКМБЛБ. – ОФ.
16. Афіша «Концерт у 60-ліття уродин найбільшого українського сучасного письменника Богдана Лепкого» (Рогатин, 22 грудня 1932 р.) //ОКМБЛБ. – ОФ.
17. Вітальна адреса від Івана Поплавського (1932 р.) //ОКМБЛБ. – ОФ. – Арк. нумер.
18. Вітальна адреса «Авторові «Мазепи» (Від учениць гімназії «Рідної школи» в Станіславові, 1932 р.) //ОКМБЛБ. – ОФ. – Арк. нумер.
19. Вітальна листівка «Вельмишановному Пану Богдану Лепкому – Професору Краківського університету з нагоди святкування його 60-літнього ювілею в Бережанах 20. XII. 1932 р.» [ксерокопія] //ОКМБЛБ. – Допоміжний фонд (ДФ). – Арк. нумер.
20. Зиз. – 1924 – 1925 pp., 1931 – 1932 pp. //ОКМБЛБ. – ОФ.

Natalia Strilets

**THE CELEBRATION OF THE 60th ANNIVERSARY
OF BOHDAN LEPKYY'S BIRTH IN HALYCHYNA
(BASED ON THE BOHDAN LEPKYY MUSEUM'S
STOCK IN THE CITY OF BERSHANY)**

The article presents the celebration of the 60th anniversary of Bohdan Lepkyy's birth in Hallychyna. The solemn events which took place in Berezhany, Rohatyn, Lviv, Kolomyya and Ivano-Frankivsk were investigated detaily.

Key words: Bohdan Lepkyy, jubilee, academy, poster, invitations, album, the country house «Bohdanivka».